

LÁTOGATÓBAN

„Egy közösség szembesíti önmagát...”

Dr. Balogh Sándort, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanárát, a történettudományok doktorát az idén a megye legnagyobb elismerését jelentő Madách-émlékplakettel tüntették ki. Az elismerés a kommunista tudósok szívének, annak a kivételes munkabírási, fáradhatatlanul tevékeny embernek, aki a Nógrád megye története című monográfia főszerkesztőjeként oly sokat tett – és tesz – megyénk szellemi értékeinek gyarapodásáért, tudományos életének felvirágoztatásáért.

– Az Ön kutatási területe melyik korszakot öleli fel, foglalja magában?

– Fő kutatási területem a két világháború közötti művelődéstörténet, ezen belül is elsősorban az értelmiség története és az ideológia-történet. De foglalkoztam a felszabadulás utáni koalíciós időszak politikai történetével is. Nagydoktori disszertációm e tárgykörben készítettem: Parlamenti és párt-harcok Magyarországon a felszabadulás után, 1945–1947 címmel. Tanulmányom megírásakor a fő súlyt a magyar viszonyoknak a nemzetközivel szoros összhangban való vizsgálatára helyeztem.

– Milyen kapcsolatok fűzik Nógrád megyéhez?

– Eredendő kapcsolatok. Itt születtem ugyanis Pereszlény községben. Balassagyarmaton jártam középiskolába, és csak az érettségi letétele után szakadtam el szűkebb pátriámtól, a palócföldtől. De nem lettem hozzá hűtlen soha: állandóan és rendszeresen visszatértem gyermek- és ifjúkorom felejthetetlen, régi színhelyeire. Gyakran megfordulok Salgótarjánban is, ahol édesanyám, testvéreim élnek. Nem vagyok babérkoszorús nógrádi, levelenként lettem azzá. Mint ahogyan csak úgy, elvileg sem lehet magyar az ember: a nemzeti tudatnak valamilyen szűkebb közegben, egy közösség vállalásában, a vele való azonosulásban realizálódni kell.

– Köztudott, hogy a megyei monográfiának eddig három kötete került az előfizetők és a vásárlók kezébe. Az első kötet 1969-ben, a második 1970-ben, a harmadik az idén, néhány hónappal ezelőtt jelent meg. Mikorra várható a monográfia negyedik, befejező kötetének megjelenése?

– A befejező kötet, amely Nógrád megye felszabadulás utáni történetét dolgozza fel, kéziratok munkálatai közvetlen befejezés előtt állnak. Minden valószínűség szerint ez a könyv is még ebben az esztendőben megjelenhet, vagy rosszabb esetben a következő év elején.

– Véleménye szerint milyen inspirációk ihlették a megyei monográfia megszületését?

– A monográfia megírásának és kiadásának gondolata a hatvanas évek közepén merült fel, a salgótarjáni városrekonstrukciós építkezések megindulásának idején. Salgótarjánban, az elmaradott régiből egy új, modern várost építettek, illetve építenek, s tulajdonképpen innen, ebből a megújulásból fakad a monográfia megvalósításának gondolata. Egy megyeszékhelynek ugyanis, amely státuszánál fogva – mindenféle vonatkozásban – egy országrész centruma, nemcsak iparában és kereskedelmében, hanem kultúrájában is újjá kell születnie. A formai változásokkal tartalmi, szellemi változásoknak kell együttjárniuk. Ez a helyes felismerés szerencsésen találkozott az objektív lehetőségekkel: a nagy tudományos vállalkozáshoz

szükséges szellemi kapacitás az elmúlt évtized közepére Salgótarjánban már rendelkezésre állt, s megteremtődtek a kiadáshoz szükséges anyagi eszközök, feltételek is.

– Kik kaptak megbízatást a monográfia megírására?

– A monográfia íróinak nevét hosszú lenne elsorolni. Nevek nélkül, hadd emeljem ki inkább azt, hogy a szerzők kivétel nélkül megyében élő, ennél fogva annak gondjait, problémáit ismerő, értő, több-kevesebb történetírói tapasztalattal rendelkező tanáreberek, tudományos kutatók köréből kerültek ki. A monográfiának nincs egyetlen „külföldi” szerzője sem; teljes egészében helyi erőből készült. Ezt azért is tartom lényegesnek, mert lerakta egy jól dolgozó, aktív hazai alkotóműhely alapjait, és bátorítást, ösztönzést adott – az évfordulókra való tekintettel – időközben már megjelent összefoglaló és monográfikus munkához, többek között a 100 év és a Salgótarján története című könyvek megírásához. S módszertani szempontból is jelentős, mert a monográfia írása és szerkesztése közben kialakult és alkalmazott szisztéma szerint készül jelenleg Balassagyarmat város története is, amely előreláthatólag egy év múlva fog elkészülni.

– Milyen nehézségeket jelentett önnek és munkatársainak a monográfia szerkesztése?

– Az első nehézséget a vállalkozás úttörő jellege jelentette. Magyarországon a felszabadulás óta ugyanis még nem készült ehhez hasonló, teljes megyei monográfia. Munkánkat nem tudtuk semmilyen előzményhez sem viszonyítani. Rendkívüli gondokat jelentett például az, hogy egyfelől a monográfia megfeleljen a marxista tudományos igényeknek, másfelől mégis olyan legyen, hogy a tudományos, történelmi kérdésekben járattan, egyszerű olvasó is értse, élvezze. Vigyáznunk kellett a koncepció és a metodika egységére is. Az egyes írások között nem lehettek színvonalkülönbségek. Ez a munka, a jószándékú és felkészült írókkal való bánásmód, hogy határidőre leadják, vagy éppen dolgozzák át az anyagot, megfelelő tapintatot követelt. Gondot jelentett a köteteket kiegészítő képanyagok megszerkesztése is. Ügyelni kellett, hogy minden kép a maga helyére kerüljön, s ezen felül legyen kifejező, a valóságnak megfelelően mutassa be a régít és az újat. A kötetek megjelenését egyeztetnünk kellett – a megye bámulatosa gazdag munkásmozgalmi múltjára tekintettel – az évfordulókhoz, a tanácsköztársaság és a felszabadulás ötvenedik, illetve huszonötödik évfordulójával is.

– Sok munkában töltött éjszaka, sok parázs vita eredménye egy-egy tudományos munkaközösség által megírt történelmi munka. Mégis akadnak talán, akik kétségbe vonják a helytörténelmi munkák szükségességét, hasznosságát. Véleménye szerint, mi a jelentősége, mi a haszna egy ilyen jellegű vállalkozásnak?

– A monográfia jelentőségét – más kérdések kapcsán – egyéb vonatkozásban részben már érintettem. Ezen túlmenően azonban tudnunk kell azt is, hogy valamirevaló helytörténelmi munka, így a Nógrád megyei monográfia is az országos történet szerves részét képezi: bizonyos ismereteket megbízhatóbbá, árnyaltabbá tesz. A nemzeti történet gazdagítja, de nem helyettesítheti. A monográfiában tulajdonképpen egy közösség szembesítheti önmagát múltjával, pozitív és negatív hagyományaival. A szülőföld mélyebb megismerésével erősíti a hozzávaló kötődést, s tulajdonképpen ez egyik legfontosabb célja is. Monográfiáknak ezen kívül van egy nem lebecsülendő haszna: összes előnyeivel és hibáival együtt tanulságul szolgálhat más megyei monográfiák számára.